

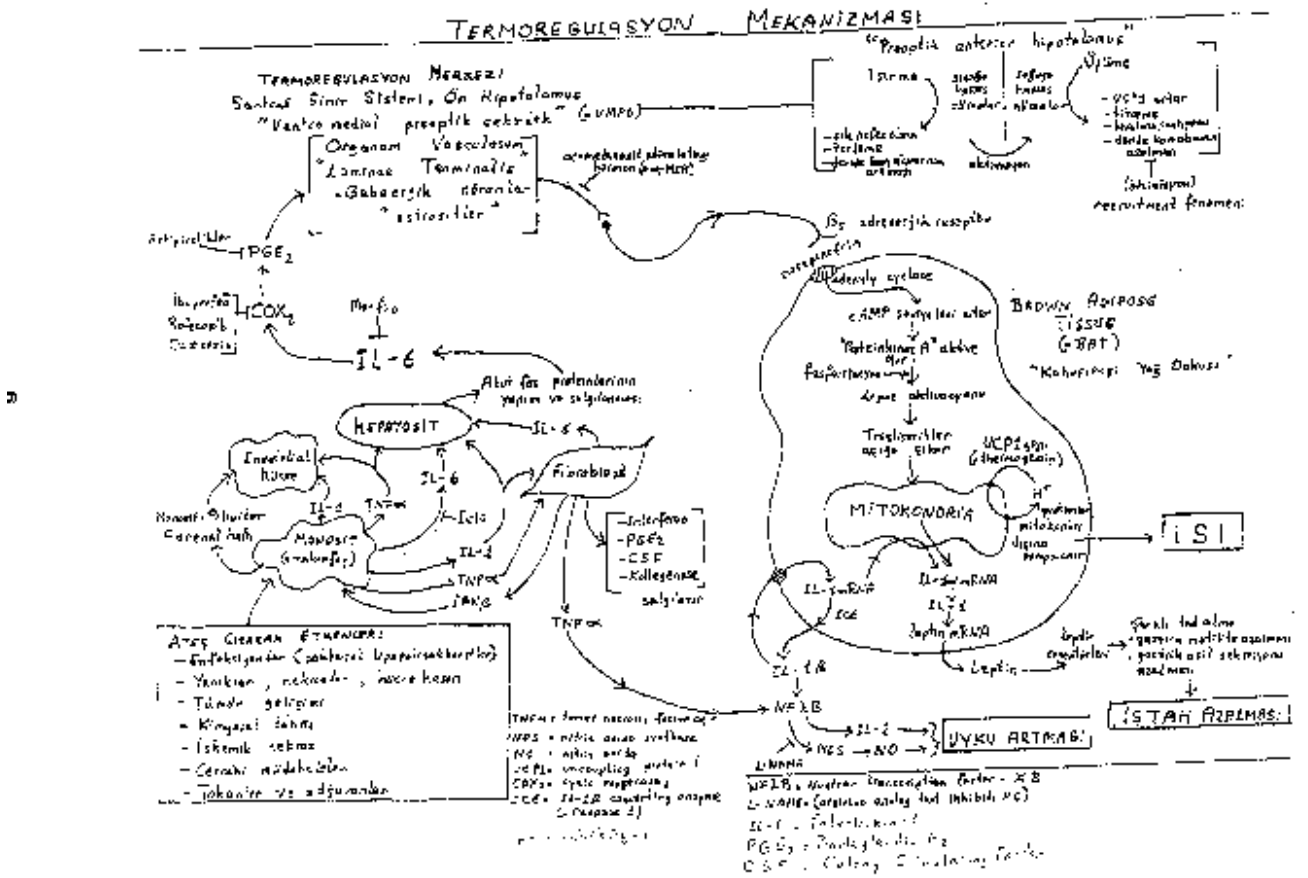
ATEŞ VE TEDAVİSİ

Dr. Kadir TUĞCU

İnsanoğlu asırlar boyunca ateşli hastalıklardan korkmuştur. Bu korkunun altında yatan ana sebep, bazı çocukların ateş ve havaleden sonra sakat kalmaları veya ölmeleridir(1). Ölüme ve sakatlığa sebep olan hastalıkların belli başlıları, menenjit, sıtma ve tifodur (1,6). Kızamık gibi bazı döküntülü hastalıklarda, ölüm çoğunlukla yanlış tedavi ile olmaktadır (2,7). Zaten, bu hastalıklardan ölümlerde aşilar ve etkili tedaviler ile en aza indirilmiştir (5).

Hastalıkların tarihçesine bakıldığında, Hipokrat'ın ortaya koyduğu dört esas madde olan; ateş, su, toprak ve hava ile hastalıkların oluşumu ve tedavilerinin yapılmasına çalışıldığı görülür (2). Halen, bu görüşler, tamamen kaybolmuş değildir (5). Sıcak çarpması ve hastalık sonucu ateşin çıkması aynı hastalıkmiş gibi sunulmuş ve tedavi edilmeye çalışılmıştır (4). Sıcak çarpmasında hayat kurtarıcı olan soğuk tatbiki, ateş tedavisinde kullanıldığında zararlı olabilmektedir (4). Türkiye'de ateşli çocuklara soğuk tatbiki sirke sürülmesi yaygın olarak yapılan işlerdir.

Tablo 1

Ateşli hastaya niçin sirke sürülür?

Eski çağlarda Avrupa'da şehirleşme ve nüfus yoğunluğunun artması ile içme suları aşırı derecede kirleniyordu. Bunun da sebebi, bu ülkelerde bırakın kanalizasyonu, evlerde ve saraylarda tuvalet dahi olmamasıydı (2). Halk ve saray erkani ihtiyaçlarını bir kabın (oturak) içine yapar ve pencereden dışarı dökerlerdi (3). Buralarda yaygın olarak beslenen domuzlarda bunları yiyerek biraz temizlik sağlardı (3). Sıvı atıkların su kaynaklarına sızması ile içme suları kirlendiğinden, insanlar bu suların içilmesi ile hastalıklar arasında bir bağlantı olduğunu, içinde alkol olduğundan mikrop barındırmayan bira, şarap gibi fermentasyon ürünlerinden ise hasta olmadıklarını fark ettiler (2). Ayrıca su şarap ile karıştırılırsa da hastalık yapmıyordu. Bunun sonucu şarapta iyi bir "ruh" olduğunu ve sudaki kötü ruhu kovduğunu zannettiler (2). Bu yüzden fermentasyonlu içecekler genel olarak "spirit" adını verdiler (Bizim dilimize "ispirto" olarak geçmiştir). İçinde böyle iyi bir ruh barındıran şarap acaba hastalıkları (bilhassa ateşi) da tedavi edebilir miydi? Bu düşünce ile hastaların cildine şarap sürüldüğünde çok etkili ateş düşürdüğünü gördüler (2). Alkol sudan daha hızlı bir şekilde buharlaşıyor ve ciltten ısı söküyor (9). Bu yeni buluş, hemen yeryüzüne yayıldı. İslam alemi de bu yeni buluşu çok sevdi, fakat bir problem vardı, o da şarabın

haram bir madde olması idi. Bu güçlük de şarap şişeleri üzerine "Ateş sirkesi" yazarak aşıldı ve hastalara bu şekilde kullanıldı. Zamanla bu işin aslını bilmeyenler bir sirke lafına aldanıp (1) hastalarına sirke sürmeye başladı. Günümüzde, hala bazıları hastalarına sirke tatbik etmektedirler. Sirke, şaraptaki alkolün parçalanarak asetik asit şeklini alması ile oluşur, ateş düşürmekte suyunki kadar etkisi bulunmaktadır.

Ateş nasıl düşer ? Gerekli midir ?

Ateş, vücudun bünyesine giren mikroorganizma veya toksik maddelere karşı gösterdiği bir tepkidir (4). Vücut ısısının 36°C den yüksek olduğu durumlarda mikropların yaşamaları zorlaşır, dokuların metabolizması artar, bağışıklık sistemleri aktive olmaktadır (4,10). İnsan vücudu zaman içinde dış uyaranlara karşı ateşi yükseltmenin bir avantaj olduğunu öğrenmiştir (4). Ateşi düşürmekle hiç bir hastalık iyileşmez (9). Ateş bir hastalık değil bir arazdır ve mühim olan hastalığın teşhisidir.

Ya havale olursa ?

Bunun için önce havale niye olur onu anlamamız gereklidir. Mikroorganizma veya toksik maddelerin beyindeki astrositleri uyarması ile beta-3 adrenerjik reseptörlerin (Şekil 1) vücudumuzdaki kahverengi yağ dokusundaki mitokondrilere etkisi ile oluşmaktadır (4). Vücutta ısının yükselmesi ile bütün dokuların oksijen ihtiyacı çok artmaktadır (4). Bunu karşılayabilmek için kalbin ve solunumun hızlanması gereklidir (4,8,10). Ayrıca ilave kanı önemli organlara göndermek için el, ayak, yüz gibi organlarda vazokonstriksiyon yapar (8). Kalp hızının normalden fazla olduğu altı aylıktan küçük çocuklarda bu sebeple havale görülmez (7). Altı ay ile dört yaş, çocuklarda havalenin en sık görüldüğü devredir (4,7). Bu yaşlarda ateşin yükselmesi ile vücudun ısınarak kalbi ve solunumu hızlandırması gereklidir. Eğer ateş hızı yükselir ve vücut buna ayak uydurarak kalbi ve solunumu hızlandıramaz ise beyin, gelen oksijeni yeterli görmeyerek, tasarruflu çalışmak ve fazla oksijen tüketmemek için vücut ile olan irtibatı keser (Benzer durum aşırı ağrı uyarısı ile olur, şahıs bayılır) (4). İlişkinin kesilmesi ile vücut, deserebrasyon durumuna geçer. Spinal uyaranlarla kasılmalar ve havale dediğimiz tablo ortaya çıkar. Bunun sonucunda kalp ve solunum hızlanır. Beyine yeterli oksijen gelmeye başlayınca, beyin eski fonksiyonlarına geri döner. Ateş yavaş yükselir ve vücuda ısınması için zaman tanır, havale gelmez (4). Yani ateşi 40°C'e çıkmış bir çocukta havale beklemek boşunadır. Böyle bir çocuk, ateş düşürücü ilaç verilmeden, yani iç ısısı düşmeden soğuk tatbik edilirse ve dış ısı düşürülerek kalp ve solunum yavaşlatılırsa havale gelebilir (4,9). Bu sebeple ateşli çocuklarda soğuk tatbiki gereksiz ve zararlıdır (4).

KAYNAKLAR

- 1) Disease and History, Frederick F. Catwright. Barnes & Noble
- 2) Western Medicine, An Illustrated History. Irvine Loudon. Oxford
- 3) The Illustrated Treasury of Medical Curiosa. Art Newman Mc Graw Hill
- 4) Molecular Mechanism of Fever. Matthew J. Kluger, Tamas Bartfai, Charles Dinarello. Annals of the New York Academy of Sciences. Volume 856
- 5) The Greatest Benefit to Mankind. A medical history of humanity. Roy Porter. W.W. Norton & Company.
- 6) Superbug Nature's Revenge. Geoffrey Cannon. Virgin Publishing Ltd.
- 7) Nelson Textbook of Pediatrics. Behrman, Kliegman, Jenson. Saunders.
- 8) Instant Physiology. Neil R. Borley & Vinod Achan. Blackwell Science Ltd.
- 9) Doing More Good Than Harm. The Evaluation of Health Care Interventions. Kenneth S. Warren, Frederick Mosteller. Annals of the New York Academy of Sciences. Volume 703
- 10) Interleukin-6. Pravinkumar B. Sehgal, Gerd Grieninger, Giovanna Tosato. Annals of the New York Academy of Sciences. Volume 557.
- 11) Thermoregulation. Tenth International Symposium on the Pharmacology of Thermoregulation. Clark M. Blatteis. Annals of the New York Academy of Sciences. Volume 813